

talán] alakjainak kötése az igékhez, az igék ragozása, [a három főigeidőben], a számnevek helyes alakjai, az előjárók alkalmazása).

Az egyes feladatokban szereplő szavak – a legtöbb esetben – témakörhöz kapcsolódnak, így társalgásra is módot adnak; de kiegészítésre is lehetőség nyílik, így a szinonimák gyűjtésével, szócsaládok alkalmazásával a szókincset is bővíthetik a tanulók.

A feladatlapok a szó szoros értelmében lapok. Egy-egy lapon 3-4 feladat szerepel ugyanazon nyelvtani jelenség gyakorlására. Ezekből – a tanár megítélése szerint – egyet illetve kettőt meg kell (lehet) oldani közösen, a tanóra keretében. Megejtve a feladatokban levő esetleges hibák kijavítását is, (pl. írásvetítő segítségével), a fennmaradó 1-2 feladatot a tanulók otthon végezhetik el. Egy-két feladat közös megoldása és közös kijavítása nagymértékben megkönnyíti a tanulók önálló, otthoni munkáját.

A feladatlapok – lapok lévén – gyakorlatilag jól és könnyen kezelhetők. Nem kell füzetként hordozni az iskolatáskában. Az esetlegesen elkallódott lapok is bármikor pótolhatók sokszorosítással.

A sokszorosítás lehetőségének köszönhetően, ugyanazok a feladatok időről időre újból megoldhatók.

A feladatlapok arra is alkalmasak, hogy összegyűjtve azokat, a tanár évközben is, évvégén is, felmérje a tanulók ismereteit, fejlődésüket.

A feladatlapok használata során világosan kiderülhet, mely nyelvtani jelenségekkel kapcsolatban van szükség több gyakorlásra. Ha ezeket a tanárok följegyzik, pótlólag bármikor, bármilyen számú gyakorlat beiktatható a feladatlapok sorába.

A szóbanforgó segédanyag a gyakorlati kivitelezés stádiumában van, hamarosan eljut az iskolákhoz.

LUCIA BORZA

A román nyelv a nemzetiségi általános iskolákban – a követelmények és a valóság

Cikkem elején köszönetet mondok az Iskolakultúra szerkesztőségének a nemzetiségi iskolák gondjai iránti érdeklődéséért, amely tükrözi a magyar állam erkölcsi és anyagi támogatását, melyet az ország területén működő nemzetiségi iskoláknak nyújt. Tudatában vagyunk, hogy ezek a problémák nem is olyan egyszerűek. Sokszor, nemcsak a román nyelvre célok, az anyanyelv elsajátítása nehezebb feladat, mint egy idegen nyelv. Felvetődik a kérdés, hogy miért?

Objektív és különböző okok válaszolják meg a kérdést, melyeknek lényege a kis létszámú és területileg elszórt etnikumok elnemzetlenedésére vezethető vissza. Példaként néhány okot sorolnék fel. Vegyes házasságok során, a családokban már nem beszélnek a román nyelvet. Kivételt képez Méhkerék, ahol a település lakosságának 99%-a román. Itt sikerült is megőrizni és ápolni az anyanyelvet, sajátos dialektusával, sikerült megőrizni és bővíteni a népművészet hagyatékait, valamint továbbadni az ifjú nemzedéknek.

Summa summárum a legtöbb kisdíák számára, aki egy román nemzetiségi iskola küszöbét átlépi, az „anyanyelv” majdnem egy idegen nyelvvvel hasonlítható össze. Magyarországon területén, a román etnikum által lakott településeken, működik néhány román óvoda. A gyermekek zöme, akik ezeket az óvodákat látogatják, ott lépnek először kapcsolatba a román nyelvvvel, a hajdani anyanyelvvvel. Ott elsajátítanak egy alapszókinccset, amely szorosan összefügg a mindennapi tevékenységükkel. Ez a korlátozott szókincc kibővül versek, dalok, táncok, játékok megtanulásával. Az óvodai évek befejezésével a

gyermek a nyelv alapszókincséből 400-500 szóval rendelkezik, melynek megőrzése és gyarapítása a családon belül nem talál megfelelő talajra. Sem a családban, sem játék közben nem használja a gyermek a román nyelvet kommunikáció céljából.

Ezek szerint az iskolára komoly és nehéz feladat hárul: megtanítani a gyermekeket egy olyan nyelvre, amely feledésbe merült.

Ha mindehhez hozzátesszük, hogy a nemzetiségi iskolákban a tanterv nem tér el a NAT-tól, megállapíthatjuk, hogy a nemzetiségi iskolák feladata komplexebb és az ilyen iskolákat látogató gyermekek megterhelése nagyobb.

Manapság a magyarországi román etnikum sorsdöntő válaszút előtt áll nemzetiségi fennállását tekintve. Kiemelem, hogy az anyagi feltételek, melyek adottak a román iskoláknak, megfelelőek egy nemzetiségi oktatásnak. Ugyanakkor nem lehet véka alá rejteni egy szubjektív tényezőt: hiányzik az egyéni motiváció, a tudatos szellemi versengés, amely annyira fontos az identitás megtartásában.

Az állam anyagi erőfeszítése mellett megemlítendő a Magyarországi Románok Szövetségének erkölcsi és anyagi támogatása, amely sajátos módon törekszik megőrizni a román nemzetiség hovatartozás-tudatát. „A román kulturális napok”, az irodalmi vetélkedők, énekkarok közötti versenyek, néptáncgyűttesek bemutatása a románok által lakott településeken, a „Noi, romanii din Ungaria” hetilap hozzájárulnak a román nemzetiségi összekapcsolásához, az egymás közötti kommunikáció bővítéséhez. Talán előrelépés lenne, ha a fentemlített hetilap egy hasábját az itteni román gyermekeknek szentelné, mivel a Romániából beszerzett gyermeklapok nyelvi anyaga jóval felülmúlja a magyarországi román gyermekek nyelvi tudását.

Jelen pillanatban a román nemzetiségi iskolákra az a nehéz és felelősségteljes feladat hárul, hogy tudatos módon megőrizzék tanulóik érdeklődését úgy a román nyelv, mint a több évszázados népszokások, hagyományok megismerése, ápolása és közvetítése iránt.

A román nyelv tanítása összetett feladatnak minősül, mivel nem elégséges az idegen nyelvek elsajátítására vonatkozó módszerek átvétele, és felruházása egy olyan nyelvre, amely anyanyelvnek minősült nem is olyan régen és amelyet jelen pillanatban a közép-osztálybeli családokban csak ritkán használnak. Egy világnyelv megtanításánál mindig léteznek konkrét motivációk. Legyen az egyes előnyök perspektívája, legyen az egy munkahely hamarabbi megszerzése stb., miközben az anyanyelv tanítása a szülők és a gyermekek hozzáállásából, az etnikai hovatartozás tudatosításából indul ki, mivel az anyagi haszon nem kerülhet szóba. Az idős korosztály manapság is használja az anyanyelvét a mindennapi életben, de az utódok, az iskolába járó gyermekek szülei sajnos nem ismerik és nem is hiányolják az anyanyelv használatát. Ezek szerint a családban nem létezik anyanyelv-használati példa, amit a gyermek követhetne. Ezek a tények indokolják, hogy miért is hárul a román nyelvórákra nehéz és komplex feladat. A nyelv megtanítása párhuzamosan kell haladjon a román kultúra, a helyi hagyományok, szokások megtanításával. És ez nem könnyű feladat.

Úgy vélem (az eddigi tapasztalatok alapján), hogy az 1-4. osztályokban el lehet érni a szókincs, valamint a sajátos nyelvi struktúrák alapszintjét oly módon, hogy az 1-2. osztályokban elsajátított nyelvi anyag a 3-4. osztályokban kibővítve megismétlődik. Így biztosítva van a nyelvi anyag fokozatos elsajátításának, valamint egy aktív szókincs kialakításának lehetősége.

Mészáros György „Dictionarul ilustrat pentru copii” című attraktív könyve alapján különböző témaköröket lehet feldolgozni, amelyek a társalgás alapjául szolgálhatnak. Az elsajátított szókincs és a nyelvi struktúrák kiindulópontjai lehetnek nemcsak a mondatalkotásnak, hanem egy szerény fogalmazásnak is. Nem hiszem, hogy jó eredményeket hozhat az a módszer, külön tűzi ki célul a szókincs gyarapítását az első osztályban, és külön ennek felhasználását társalgásra a 2. osztályban. A szavaknak csak egy logikusan összefüggő szövegben van értékük, ezért nem beszélhetünk bármely nyelv hatékony elsajátításáról nyelvtan és sajátos nyelvtani szerkezetek nélkül.

Természetesen, a 4. osztályig a gyermekek meg kell tanulják a román nyelvtan legfontosabb nyelvtani szerkezeit, de kimondottan nyelvtani és irodalom órákra felbontani a román nyelv elsajátítására szánt órákat nem lehetséges.

Az alsó osztályokban az anyanyelv tanítása a logikus dedukcióra támaszkodhat a lexikai szerkezetek elsajátítása érdekében anélkül, hogy a tanuló be lenne avatva a nyelvi nehézségek vagy nyelvi csapdák problémáiba.

Csak az 5. osztálytól kezdve veszik át újra az addig tanultakat, átszervezve, kibővítve azzal a céllal, hogy a nyelvi jelenségek elnyerjék tudatos megvilágításukat. Miután a gyermekek elsajátították a folyamatos írást-olvasást, egy nehéz időszak következik: a megtanult szókinccs felhasználásának, a párbeszéd használatának képességét kell kialakítani. A hétköznapi társalgás magába kell foglalja a leggyakoribb kifejezések asszimilálását is.

A 3. osztálytól kezdve a hangsúly azokra az elemekre tevődik, amelyek a legszükségesebbek a beszéd kifejlődéséhez. A szóbeli közlés, a társalgás hozzájárulnak a nyelvi struktúrák megértéséhez, valamint a helyes kiejtéshez. Román nyelvi tankönyvek, amelyek ezen valóságokból indulnának ki, nem léteznek, így a nyelv elsajátítása nehézkes. A kötetlen társalgáshoz szükséges szövegek „standard”, „tipikus” kifejezési szituációkra támaszkodnak, amelyek a mindennapi beszédben sajátos kifejezési minták formájában jelennek meg. Felsorolnék néhányat: a köszönés, a bemutatkozás, kérés kifejezése, személyes információk az iskoláról, a családról, a településről, a napi program, legkedveltebb játékok, az időmérés.

Az elemi szintről az alapszintre való áttérés időszakában (5. osztály) a tanulmányozott szövegekben a szóbeliség kifejezésének elve kell megnyilvánuljon. A szövegekben azok a szófajok kell túlsúlyban legyenek, amelyek nélkülözhetetlenek a közlés dinamikussá tételéhez (igék, határozószók, kötőszavak, viszonyoszavak). A mondat szerkesztésénél a magyar nyelv befolyása gyakran mutatkozik. A tanulóknál fennáll az a tendencia, hogy kihagyják az egyes mondatokból az állítmányt, mint a magyar nyelvben. A mondat szerkesztési nehézségeknek egy másik objektív magyarázata az a tény, hogy hiányoznak az anyanyelvi tankönyvek. Az említett „Dictionar ilustrat” a szókinccs alapjául szolgál, de ennek a könyvnek az exkluzív használata a szavak felhalmozásához vezet anélkül, hogy kölcsönhatás létezne közöttük.

Itt már a román nyelvtanár közbelépése játszik nagy szerepet. Ő az, aki „tipikus szituációkat”, kifejezési eszközöket kell kitaláljon.

A tanuló, aki már rendelkezik egy szűkös szókinccsel, megtanulja, hogyan kell megalkotni, feltenni a kérdéseket és ugyanakkor válaszolni is rájuk.

Ez az eljárás már az első lépésnek számítható a párbeszéd felé és így módon a tanuló bátorságot kap arra, hogy beszélje a tanult nyelvet, hogy felhasználja nyelvi tudását egy adott helyzetben.

A tanulók tudásszintjét figyelembe véve fokozatosan be lehet vezetni olyan leckéket is, amelyek témáját a gyerek a folklórból meríti: szólásmondások, kiszámolók, találós-kérdések, gyermekjátékok.

Az első népi szokás, amit a gyerekek örömmel gyakorolnak a karácsonyi énekek. Különböző erőfeszítés nélkül be lehet ezeket az énekeket építeni az 1-4. osztály tananyagába. Jelentős szerep illeti meg a zenetanárt ezen énekek megtanításában, valamint a szülőket, akik hozzáállásukkal támogatják a karácsonyi szokások megőrzését.

A gyermekjátékok is (szembekötősdí, bújócska, iskolásdi) ürügyet szolgáltatnak a román nyelv megtanulására. Ezeket a játékokat szünetekben és főleg testnevelési órák keretén belül lehet sikeresen alkalmazni a testnevelési tanár felügyelete és irányítása alatt.

A tanulók akkor fognak helyesen beszélni, ha már kialakult a kötetlen beszédkészségük, elsajátították a mondattan alapvető elveit az analógia és a tipikus mondatok segítségével. Meg kell tanítani őket, hogy alkalmazzák a megtanult szavakat, kezdetben a tanár irányításával, majd önállóan, a szótár használatával. A gyerekek már a 4. osztálytól kezdik megtanulni a szótár használatát, a szavak szótárbeli elhelyezkedésének elvét. Ez fontos dolog, mert a szótár használata nélkül a gyermek nem tudja gyarapítani szókinccsét, mivel a családon belül nem adatott meg számára a megfelelő alap az anyanyelv elsajátításához. A szótár segítőjére van a tanulóknak azzal is, hogy tartalmazza a sajátos kifejezéseket, struktúrákat, amelyek nincsenek meg a magyar nyelvben.

A tanulók szókinccse fokozatosan gyarapszik, új szavak lépnek be az aktív szókinccsbe, szavak, amelyek egy ideig a passzív szókinccsben rejtőztek bekapcsolódnak a közhasználatú beszéd keringésébe. Erre az I-IV. osztályban feldolgozott témák magasabb szinten való megisméltése, valamint a gyermekirodalom, a népi alkotások és a román klasszikus és kortárs írók műveinek megismerése révén nyílik lehetőség.

Az olvasmányok két fontos célt kell szolgáljanak: a román nyelv elsajátítását és vele együtt a román kultúra megismerését.

Összefoglalva, csak miután biztosítottuk a tanulóknak az anyanyelv alapszintű elsajátítását, lehet áttérni a tanult ismeretanyag értékesítésének felsőbb szakaszára. Ez a felsőbb szakasz többéves kitaró munkát igényel, látványos eredmények nélkül, de egyéni elégtételt nyújt úgy tanárnak, mint diáknak.

Ezt követően lassan kialakul a tanulók érdeklődése a román irodalom iránt, személyiségük függvényében.

Ez a verejtékes munkával megszerzett tudás idővel ki fog bővülni a népszokások tudatos gyakorlásával.

Összefonódva a nemzetiségi település történetének, hagyományainak megismerésével, a nyelv középszintű alkalmazásával, mindezek az ismeretek – nyelvi, kulturális, történelmi, népművészeti – hozzájárulhatnak a nemzetiségi hovatartozás megerősítéséhez, nemcsak az egyéni szellemi látókört gazdagítva ezáltal, hanem színesebbé téve a nemzet szellemi kultúrkincsét is.

BANCILA OTILIA

A magyar irodalom tanításának gondjai Romániában

Minthogy a jelenlegi romániai oktatási állapotokat kiforratlannak, közvetkezésképp átmenetinek kell tekintenünk, sajátos kettősségre kell építenünk: a magyar irodalom tanításában az elmúlt évtizedekből örökölt (valamelyest módosított) tantervekre és tankönyvekre, de ugyanakkor a már alakuló új igényekre és szempontokra is.

Amikor szembenézünk az 1990-től kialakult, illetőleg alakuló helyzet új kihívásaival, mindenekelett (szomorúan) megállapíthatjuk: tanáraink tudásban, hagyományban, történelmi és nemzettudatban, önismeretben megcsonkítva állnak az idők változása által parancsolt szemléletváltás feladatai előtt. Mindezt súlyosbítja a magyartanárok igen megfogyatkozott száma, amely főként a tanárképzés tudatos visszaszorításából ered (a 70-es évektől 15 > 10 > 7 hallgató végezhetett évenként, de közülük is sokan nem a tanári pályát választották, számosan elhagyták az országot).

Oktatásunk helyzetére jellemző a Szatmár megyei példa: a hetvenes évekbeli másfél-száz magyartanári állás helyett ma nyolcvan tartunk nyilván, ezek egyharmadát szakképzett (egyetemet végzett) tanárok, másik harmadát (3 éves) pedagógiai főiskolát végzetek töltik be, a többit szakképesítés nélküliek (érettségizettek).

A tanárok munkáját nehezíti, hogy az érvényes tanterv egyelőre átmeneti jellegű, ilyenek a tankönyvek is, (példányszámuk messze nem fedi a szükségletet); s nem felekedhetünk meg a tanárokbá belesajtolt szemléletbeli torzulásról sem. Sok tanárunkban él még a múlt számos szemléletbeli deformációja, így a felfogás, amely az irodalmat társadalomtörténeti illusztrációnak tekintette, hamis és torz történelemtudat szemléltetését célozta, a világnézeti nevelést szolgáló eszköznnek tekintette. A tanárnak nem kellett sokat gondolkodnia, a tankönyvek előregyártott véleményét kellett elfogadatnia.